

PHILIPPUS THEOPHRATUS BOMBAST VON HOHENHEIM

PARACELUSUS CEL MARE

Filosof al Monarhiei, Prinț al Spagiriților, Astronom Șef,
Medic Eminent și Trismegist al Tainelor Mecanice

Ars alchimica

ȘAPTE TRATATE ÎN CARE SE VORBEȘTE DESPRE
NATURA, ȘTIINȚA ȘI ARTA SPAGIRICĂ

Traducere și îngrijire ediție:
ILIE ILIESCU

EDITURA HERALD
București

Cuprins

CUVÂNT ÎNAINTE	9
CATEHISM ALCHIMIC	
Scurtă introducere în Arta Spagirică	37
COMOARA COMORILOR PENTRU ALCHIMIȘTI	
Unde este descris procedeul prin care poate fi obținută Tinctura Universală	71
TINCTURA FILOSOFILOR	
Carte scrisă împotriva acelor sofiști născuți de la potop încoace, în epoca domnului nostru Isus Christos, fiul lui Dumnezeu	83
CERUL FILOSOFILOR	
Despre știința și natura alchimiei și ce opinii s-ar desprinde din ea conform celor Șapte Reguli sau Canoane Fundamentale ale celor șapte metale cunoscute	103
ARHIDOXIILE MAGIEI	
Despre Mercurul Filosofilor și Tincturile preparate din Soare și Lună	135
AURORA FILOSOFILOR	
Pe care [Theophrastus Paracelsus] o numește monarhia lui	163
REVELAȚIA LUI HERMES	
Interpretată de Theophrastus Paracelsus cu referire la Secretul Suprem al lumii	211
ANEXE	
Terminologia folosită de Paracelsus	227
Bibliografie selectivă	243
Breviarul operațiilor alchimice	247

Cuvânt înainte

Calea indicată de modul de gândire al lui Nicolaus Cusanus a fost parcursă de către Heinrich Cornelius Agrippa de Nettesheim (1487-1535) și Philippus Theophrastus Paracelsus (1493-1541). Ei s-au adâncit în studiul naturii și, pe cât le-a fost posibil, au căutat să-i cerceteze legile cu toate mijloacele pe care epoca lor le putea oferi. În acest proces de cunoaștere a naturii, ei văd, în același timp, piatra de temelie pentru o cunoaștere superioară; ei caută să o dezvolte pe cea din urmă dincolo de știința naturală, făcând știința să renască în spirit.

Paracelsus s-a născut în 1493, într-un sat în apropiere de Zurich¹. Primele noțiuni de chirurgie și medicină le-a primit de la tatăl său; a continuat luând lecții de la călugării mănăstirii Sfântul Andrei din valea Savonului. La vârsta de șaisprezece ani a fost trimis să studieze la Universitatea din Basel. A fost instruit apoi de celebrul Johannes Trithemius, abatele mănăstirii Sfântul Jacob din Wurzburg (1461-1516), unul dintre cei mai renumiți maeștri în magie, alchimie și astrologie, și, sub îndrumarea acestui profesor, i-au fost cultivate îndeosebi înclinațiile

¹ Sursa elementelor biografice referitoare la Paracelsus o constituie Franz Hartmann, *Paracelsus (Viața și opera)*, trad. Ilie Iliescu, Editura Herald, București, 2004.

sale pentru științele și practicile oculte. Își continuă lucrul în laboratorul bogătașului Sigismund Fugger, la Schwatz, în Tyrol.

Mai târziu, Paracelsus a călătorit foarte mult. A vizitat Germania, Italia, Franța, Țările de Jos, Danemarca, Suedia și Rusia; se spune că a ajuns și în India. Într-una din aceste expediții, a fost luat prizonier de către tătari și dus la Han, al cărui fiu l-a însoțit după aceea la Constantinopol. În perioada cât a stat captiv la tătari, Paracelsus a fost inițiat în învățăturile secrete ale Orientului, căci asemănările celor două sisteme de gândire sunt izbitoare. În plus, datele lui Paracelsus privind cele șapte principii ale omului, proprietățile corpului astral și elementarii pământului erau total necunoscute pe vremea aceea în Occident.

Câțiva ani mai târziu îl găsim în Italia, unde s-a înrolat în calitate de chirurg în armata imperială, participând astfel la multe expediții de război din acele timpuri. Cu aceste ocazii, a cules foarte multe date utile, nu numai de la medici, chirurgi și alchimiști, dar și din contactele pe care le-a avut cu călăii, bărbierii, țiganii, moașele și ghicitoarele.

În 1525, la Basel, Paracelsus este numit profesor de medicină și chirurgie, primind un salariu foarte mare. Prelegerile sale nu constituiau, ca cele ale colegilor lui, doar repetarea ideilor lui Galen, Hipocrat și Avicenna, lucru obișnuit în medicina din acele timpuri. Concepțiile de la baza cursurilor sale erau strict personale, predându-le independent de opiniile celorlalți, culegând aplauzele studenților și șocându-i pe colegii săi ortodocși prin nerespectarea regulii de a preda doar ceea ce fusese acceptat ca valabil de vechile autorități în materie, indiferent dacă învățătura era compatibilă cu rațiunea și adevărul.

Fiind destituit în urma intrigilor adversarilor săi, Paracelsus și-a reluat viața de pribeag, cu mici opriri în orașele Colmar,

Esslingen, Nurenberg, München și Zürich; în cele din urmă, ajunge la Salzburg, unde fusese invitat de prințul palatin Ernst de Bavaria, un mare iubitor de științe oculte. Aici Paracelsus a cules roadele îndelungatelor sale eforturi și faima lui a început să fie cunoscută în tot mai multe locuri. Dar nu i-a fost dat să se bucure prea mult timp de odihna meritată, căci la 24 septembrie 1541 a murit în chip misterios, după o scurtă suferință, la vârsta de patruzeci și opt de ani, într-o cămăruță a hanului „Calul Alb”, iar trupul i-a fost îngropat în cimitirul Sfântul Sebastian.

Deasupra mormântului, în mijlocul unei piramide din marmură albă, se poate observa un desen care îl reprezintă, iar deasupra acestuia, următoarea inscripție în latină:

*Philippi Theophrasti Paracelsi
qui tantam orbisfamam ex auro chymico est effigies
et ossa donec rursus circumdabitur pelle sua.*

Paracelsus a lăsat o avere modestă la moartea sa, dar moștenirea a constituit-o numărul mare de scrieri. Tratatelor lui Paracelsus se disting mai ales prin maniera concisă și totodată cuprinzătoare în care sunt expuse ideile. Din acest punct de vedere, ele pot fi comparate cu lucrările lui Thales, Heraclit, Pitagora, Anaxagora și Hipocrat. După cum spune un discipol al său:

„[În tratatele lui Paracelsus] nu există nicio neclari-tate și dacă vom urma căile pe care ni le-a arătat, avansând în același timp în domeniul științei fizice, vom descoperi cele mai însemnate comori îngropate în locurile pe care ni le-a indicat cu ajutorul baghetei sale magice”.

Paracelsus a fost un creștin în adevăratul sens al cuvântu-lui și a căutat întotdeauna să-și susțină concepțiile cu ajutorul citatelor din Biblie. El se întreba:

„Ce este o filosofie care nu se sprijină pe revelația spirituală? Omul de știință, spre deosebire de teolog, nu se încrede în simțuri, ci doar în experiențele sale, deoarece știința fizică se ocupă de fenomene și nu de credință.

Credința este o stea luminoasă ce îl ajută pe cercetător să dezlege misterele naturii. Trebuie să căutați centrul vostru de greutate în Dumnezeu și să vă bazați încrederea pe o credință divină, sinceră, curată și puternică, și să-i rămâneți credincioși cu toată inima, cu tot sufletul, cu toată simțirea și cu tot cugetul. Dacă veți avea o asemenea credință, Dumnezeu (Înțelepciunea) nu vă va ascunde adevărul Lui, ci vă va dezvălui operele sale într-un mod credibil, vizibil și consolator.

Tot ce se întâmplă (pe lume) se produce din voința lui Dumnezeu. Conștiința este facultatea pe care am primit-o de la Dumnezeu, și în care trebuie să vedem propriul nostru chip. De aceea se cuvine să facem doar ce ne învață conștiința, nimic altceva”.

Paracelsus a fost acuzat de vanitate și lăudăroșenie, și adevărul este că era mândru de calitățile și realizările sale, cu observația că el nu-și ridică în slăvi propria persoană, ci duhul care-i înflăcăra sufletul.

„Eu știu că domnia (minții) îmi va aparține, că a mea va fi onoarea. Nu eu mă laud, ci Natura mă laudă pe mine, căci m-am născut din sânul Naturii și o urmez”.
(*Libr. Paramirum*, prefață)

Ca medic, el era superior colegilor săi de breaslă, obținând vindecări miraculoase ale unor pacienți ce fuseseră declarați incurabili de doctori renumiți – fapt dovedit de Erasmus din Rotterdam. Printre asemenea pacienți s-au numărat nu mai

puțin de optsprezece prinți, cărora cei mai vestiți medici le-au aplicat tratamente rămase fără rezultat.

Acuzații de tot felul i-au fost aduse în legătură cu stilul scrierilor sale, care nu întotdeauna era socotit șlefuit și cuviincios. Ar trebui însă amintit că un asemenea stil în vorbire sau în scris era frecvent folosit în acele timpuri, și că expresiile mai dure abundau chiar și la scriitorii consacrați. Nu făcea excepție nici Luther, marele reformator.

„Sunt diferit, să nu vă supere acest lucru.”

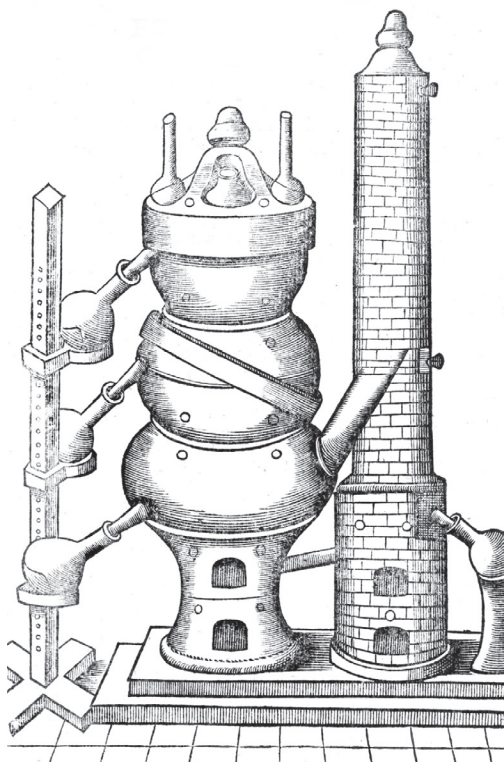
Așa începe *Crezul* lui Paracelsus în care el rezumă munca sa de o viață, explicând scopul studiilor sale celor ce doreau să învețe de la el și criticându-i pe aceia care doreau să-l vadă eșuând în această încercare. Deși s-a bucurat de sprijin suficient de-a lungul întregii sale cariere, mulți l-au socotit un șarlatan, un vrăjitor și un impostor. După cum afirma prof. Joy Ristuben:

„Din perspectivă modernă, suntem înclinați să-l considerăm pe Paracelsus fie ca pe un vraci ambulant, ce călătorea dintr-un oraș în altul împărțind medicamente, indicând ciudate tratamente miraculoase și propovăduind misticismul medieval, fie ca pe un gânditor progresist, un susținător al empirismului, sau chiar ca pe unul dintre marii părinți ai științei moderne”.

Cu toate că este posibil să-l privim pe Paracelsus în lumina oricărei perspective, singura cale de a înțelege corect omul și strădania sa este aceea de a evita tendința de a ignora caracterul mistic în favoarea celui rațional, pe scurt, de a accepta dualitatea naturii sale.

CATEHISM ALCHIMIC

SCURTĂ INTRODUCERE ÎN ARTA SPAGIRICĂ

[**Notiță introductivă.** Prima confirmare a existenței acestui tratat ne este oferită de Eliphas Levi, care, în *Ritual de la Haute Magie*, cap. XIX, afirmă că în arhivele Vaticanului ar exista un manuscris intitulat „Căile Alchimiei sau Îndreptarul Alchimic” purtând semnătura lui Paracelsus. Se spune că Sendivogius ar fi transcris acest tratat, punându-l astfel în circulație; așa se explică includerea lui ulterioară în diferite antologii dedicate alchimiei. Tratatul a figurat la loc de cinste în cartea baronului Choudy, *L'Etoile Flamboyant ou la Société des Franc-Maçons considérée sous tous les aspects*, apărută în anul 1766; versiunea aceasta a fost utilizată drept sursă de către Arthur E. Waite când a tradus în engleză *Hermetic and Alchemical Writings of Paracelsus*.]

Întrebare: Care este studiul cel mai important al unui filosof?

Răspuns: Este cercetarea operațiilor Naturii.

Î.: Care este sfârșitul Naturii?

R.: Dumnezeu; și tot El e și începutul ei.

Î.: De unde derivă toate lucrurile?

R.: Din unica și indivizibila Natură.

Î.: În câte regiuni e împărțită Natura?

R.: În patru regiuni superioare.

Î.: Care sunt acestea?

R.: Uscatul, umedul, caldul și recele – care sunt cele patru calități elementare de unde își trag originea toate lucrurile.

Î.: Cum este diferențiată Natura?

R.: În parte masculină și parte feminină.

Î.: Cu ce putem compara Natura?

R.: Cu Mercur.

Î.: Care ar fi definiția concisă a Naturii?

R.: Natura nu este vizibilă, deși operează în mod vizibil, căci ea este pur și simplu un spirit volatil ce își îndeplinește funcția în trupuri, fiind însuflețită de spiritul universal-sufierea divină, focul central și universal, care dă viață tuturor lucrurilor ce există.

Î.: Ce calități ar trebui să aibă cei care cercetează Natura?

R.: [Însușirile lor] ar trebui să fie ca ale Naturii însăși. Adică, ar trebui să fie sinceri, simpli, răbdători și perseverenți.

Î.: Ce probleme ar trebui să le atragă atenția după aceea?

R.: Filosofi ar trebui să stabilească cu foarte mare grijă dacă scopurile lor se află în armonie cu Natura și dacă este cu putință a le realiza; dacă vor îndeplini prin propriile puteri ceea ce, în mod obișnuit, este realizat de puterea Naturii, atunci ei trebuie s-o imite în fiecare detaliu.

Î.: Ce metodă trebuie urmată pentru a produce ceva ce va fi dezvoltat la un nivel superior, astfel ca Natura însăși să îl dezvolte ?

R.: Trebuie studiat modul de îmbunătățire al acestuia, iar acest lucru trebuie făcut cu ajutorul unei naturi asemănătoare. De exemplu, dacă se dorește dezvoltarea virtuții intrinseci a unui metal dincolo de condiția sa naturală, atunci chimistul trebuie să se folosească el însuși de natura metalică și să fie

capabil de a face deosebirea între caracterul masculin și cel feminin al metalului.

Î.: Unde își depozitează natura metalică semințele ei?

R.: În cele patru elemente.

Î.: Cu ce materiale poate filosoful să îndeplinească ceva?

R.: Cu germenii unei materii date; acesta este elixirul sau chintesența lui, de departe mai prețios și mai util artistului decât Natura însăși. Înainte ca filosoful să fi extras sămânța sau germenii, Natura va fi gata să-și îndeplinească rolul în folosul lui.

Î.: Ce este germenii sau sămânța unei substanțe?

R.: Este cea mai fină și perfectă decoctie și digestie a substanței, sau, mai degrabă, este Balsamul Sulfurului, care e identic cu Umiditatea Radicală a metalelor.

Î.: De către ce este această sămânță (sau germenii) generată?

R.: De către cele patru elemente, supuse voinței Ființei Supreme, și prin intervenția directă a imaginației Naturii.

Î.: În ce mod operează cele patru elemente?

R.: Printr-o mișcare continuă și uniformă, fiecare, potrivit calității sale, depunându-și sămânța în centrul pământului, unde este supusă acțiunii acestuia și digerației; după care este eliminată în afară potrivit legilor mișcării.

Î.: Ce înțeleg filosofii prin centrul pământului?

R.: Un anumit loc gol unde nimic nu poate rămâne și a cărui existență este presupusă.

Î.: Atunci, unde își elimină și depozitează cele patru elemente semințele?

R.: În ex-centrul sau în marginea și circumferința centrului, care, după ce și-a însușit o parte, elimină surplusul într-o zonă a reziduurilor, a zgurii, a focului și a haosului fără formă.

Î.: Această învățătură poate fi ilustrată printr-un exemplu?

R.: Luați orice masă orizontală și puneți în centrul ei un vas umplut cu apă; înconjurați vasul cu lucruri de diferite culori, apoi cu sare, mai ales, având grijă ca între ele să existe o distanță potrivită. Apoi vărsați apa din vas și aceasta va curge în șuvoaie în toate părțile; unul dintre acestea va întâlni o substanță de culoare roșie și va căpăta o nuanță roșie, altul va trece peste sare și va căpăta gustul sărat; fiindcă e un lucru sigur că apa nu modifică locurile pe care le traversează, ci diferitele caracteristici ale locurilor schimbă natura apei. În același fel, sămânța depozitată de cele patru elemente în centrul pământului este supusă la o serie de modificări prin locurile prin care trece, astfel încât fiecare substanță existentă este produsă după caracteristica fiecărui canal al ei, iar când o sămânță, ajungând la un anumit punct, întâlnește pământ pur și apă pură, va rezulta o substanță pură, și contrariul într-un caz opus.

Î.: În ce mod procreează elementele această sămânță?

R.: Pentru deplina clarificare a acestui aspect, trebuie să observăm că există două elemente mari și grele și două care au un caracter volatil, schimbător. În același fel, două sunt uscate, și două umede, unul din cele patru fiind excesiv de uscat și celălalt excesiv de umed. Ele sunt, de asemenea, masculine și feminine. Fiecare din ele are tendința majoră de a-și reproduce propriile specii în interiorul propriei sfere. De altfel, ele nu se află niciodată în repaus, ci interacționează în permanență, și fiecare dintre ele separă din sine însăși cea mai subtilă parte pe care o are. Locul lor general de întâlnire se află în centru, chiar în centrul lui Archeus, acest servitor

al Naturii unde, venind să-și amestece multele lor semințe, ele se agită și, în cele din urmă, sunt eliminate în afară.

Î.: Care este adevărata și prima materie a tuturor metalelor?

R.: Prima materie, numită corect așa, este duală în esența ei, fiind în sine de natură dublă; totuși, nu se poate crea un metal fără concursul celuilalt. Prima și cea mai însemnată esență este o umiditate atmosferică, combinată cu aerul cald sub forma unei ape uleioase, care aderă la absolut toate substanțele, fie acestea pure sau impure.

Î.: Cum a fost numită această umiditate de către filosofi?

R.: Mercur.

Î.: De cine este guvernat?

R.: De razele Soarelui și ale Lunii.

Î.: Care este cea de-a doua materie?

R.: Căldura pământului – acea căldură numită Sulf de către filosofi.

Î.: Poate fi convertit în sămânță întregul corp material?

R.: Numai a opta suta parte din el – adică ceea ce este secretat în centrul corpului respectiv, și poate fi văzut, de exemplu, într-un bob de grâu.

Î.: Care este folosul întregii cantități de materie în raport cu sămânța ei?

R.: Este de folos, întrucât ea constituie un mod de protecție [pentru sămânță] împotriva excesului de căldură, de frig, de umiditate sau de uscăciune, acționând, în general, ca un înveliș protector împotriva tuturor elementelor dăunătoare.

Î.: Ar putea acei artiști, ce pretind că reduc întreaga materie a oricărui trup într-o sămânță, să obțină vreun avantaj din acest proces, presupunând că ar fi posibil să facă acest lucru?

R.: Niciunul; dimpotrivă, munca lor ar fi cu totul zadarnică, fiindcă nimic din ce este bun nu poate fi înfăptuit printr-o abatere de la metodele naturale.

Î.: Așadar, ce ar trebui făcut?

R.: Materia trebuie separată pe de-a-ntregul de impuritățile ei, deoarece nu există vreun metal, oricât de pur, care să fie cu totul lipsit de imperfecțiune, deși gradele lor de imperfecțiune sunt diferite. Tot ce-i de prisos, învelișul, zgura, trebuie curățat și eliminat din materie, pentru a-i descoperi sămâna.

Î.: Ce ar trebui să se bucure de cea mai mare atenție din partea filosofului?

R.: Cu siguranță, scopul final al Naturii, însă acesta nu trebuie căutat nicidecum în metalele obișnuite, căci acestea, ieșind din mâinile celui care le-a făurit, nu mai pot fi găsite acolo.

Î.: Mai exact, din ce cauză?

R.: Deoarece metalele obișnuite, și în primul rând aurul obișnuit, sunt absolut moarte, în timp ce ale noastre, dimpotrivă, sunt absolut vii și au un suflet.

Î.: Ce este viața metalelor?

R.: Nu este altă substanță decât focul, atunci când ele se află încă încrustate în minele pământului.

Î.: Ce este moartea lor?

R.: Viața și moartea lor sunt în realitate un singur principiu, căci ele mor la fel cum trăiesc, prin foc, iar moartea lor are loc printr-un foc de fuziune.

Î.: În ce mod sunt concepute metalele în pânțele pământului?

R.: Atunci când cele patru elemente și-au dezvoltat puterea sau virtutea în centrul pământului și și-au depus semințele, Archeus-ul Naturii, prin procesul de distilare, le sublimează la exterior prin căldura și energia mișcării perpetue.